

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглянуто етапи реалізації технології ролі перспективи у навчанні іноземного професійного спілкування студентів економічних спеціальностей. Обґрунтовані цілі, завдання та компоненти.

Ключові слова: технологія, ролева перспектива, проблемна ситуація, соціальна роль, економічний напрямок .

The stages of the role perspective technology realization in teaching foreign language communication of the students of economic specialities are considered in the article. The aims, tasks and components are grounded.

Key words: technology, role perspective, problem situation, social role, economic direction.

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни у навколишньому світі стали причиною зростання вимог суспільства до економічного, технічного, напрямків освіти. Перед викладачем іноземних мов постало завдання максимально адаптувати вимоги постіндустріального, інформаційного суспільства до сучасних можливостей навчальних технологій. Вибір навчальної технології обумовлений метою формування мовної та мовленнєвої компетенції студентів фахового спрямування, а саме економічного напрямку. За для цього ми висунула перед собою ряд першочергових завдань: 1. Проаналізувати та виділити сучасні методики та технології навчання, що активізують процес засвоєння, створюють умови навчання іноземних мов у розвиваючому середовищі, надають можливість ефективного, творчого, самовдосконалення, активізують пізнавальну активність у самостійній роботі студентів. 2. Здійснити пошук ефективних прийомів, методів, форм та способів використання засвоєних знань, умінь та навичок з іноземних мов у практичній, професійній діяльності студентів. 3. Створити дидактичне, методичне, забезпечення реалізації процесу формування іноземного професійного спілкування, перевірити його ефективність на практиці, виявити закономірності та тенденції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна педагогічна наука пропонує багато ефективних методик, технологій, прийомів та підходів, що дозволяють підвищити ефективність навчально-педагогічного процесу, забезпечити атмосферу психологічного комфорту, здійснити набуття мовленнєвих навичок та вмінь у діяльності, створити належні навчально-педагогічні умови, упровадити особистісно-діяльнісний, змістово-процесуальний, діалогічний, компетентнісний підходи. Існує ряд технологій, що поділяються за рівнем застосування, за провідним фактором психічного розвитку, за концепцією засвоєння, за ставленням до суб'єкту навчання, за типом організації та управління, організаційними формами, тощо [2]. Розроблено узагальнено-теоретичний аспект щодо поняття педагогічної технології сучасними педагогами: Безпалько В.П, Кларінім М.В, Лихачовим Б.Т, Монаховим В.М, Селевко Г.К. Проблеми педагогічних інновацій та пошук шляхів їх практичної реалізації висвітлені у працях Бега І.Д., Василенка О.М., Власової О.І., Гладкої Т.І., Дичківської І.М., Козлової О.І., Підласого І.П. Загальні питання розробки та проектування інновацій розглядалися Гузь В.Г., Карплюк С.О. та іншими. Використання інноваційних методів розглядали такі вчені як Бургін М.С, Журавльов І.І, Загвязинський В.І.

Існують дослідження з методики навчання іноземних мов для професійного спілкування: Мірошніченко Є.В (для економістів), Котлярова Л.Б, Савченко Г.П (для юристів), Петрашук О.П, Задорожна М.А (для медичних працівників), Калашникова О.А. (для спеціальності бібліотечної справи), Гришина І.М, Ємельянова Г.О, Тарнопольський О.Б (для технічних спеціальностей).

Проте, питання про дослідження сукупності форм, методів і засобів навчання іноземних мов з метою ефективного оволодіння навичками та вміннями професійно-спрямованого спілкування, а саме економічного напрямку, на основі особистісно-спрямованого, діалогічного, змістово-процесуального підходів не ставилось метою вивчення.

Мета написання статті. Отже, метою статті є обґрунтування змісту, структури та практичної ефективності запровадженої нами технології рольової перспективи у навчанні іноземних мов студентів економічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. Оволодіння навичками та вміннями іншомовного спілкування студентами економічних спеціальностей здійснюється у трьох напрямках. Перший, як правило застосовується на першому курсі, спрямований на засвоєння мовленнєвих навичок та вмінь загально-побутової тематики. Студенти навчаються представити себе, розповісти про свої уподобання, як зробити замовлення у ресторані, як реєструватись в готелі, купувати одяг, орієнтуватись у чужому місті, пояснити свій стан у лікаря, дантиста. На другому етапі у студентів формують навички та вміння ділового спілкування, а саме як проводити ділові переговори, проходити паспортний та митний контроль, обговорювати ділові контракти та угоди. Третій напрямок передбачає використання іноземної мови як інструменту, засобу професійно-орієнтованого спілкування. Він застосовується, як правило, на старших курсах, коли студент вже обізнаний з основними напрямками своєї майбутньої професійної діяльності, та засвоїв матеріал основних професійних дисциплін. Саме реалізація третього напрямку вимагає від викладача пошуку ефективних технологій забезпечення професійного іншомовного спілкування студентів економічних спеціальностей. По-перше технологія повинна відповідати поставленій меті, сформувати у студентів навички та вміння іншомовного професійного спрямування. По друге технологія повинна забезпечити:

- умови, за допомогою яких мовні та мовленнєві вміння та навички актуалізуються і перетворюються на інструмент практичної діяльності у сфері економіки;
- формування професійної компетентності;
- позитивну емоційно-інтелектуальну обстановку, атмосферу психологічного комфорту для кожного студента, де кожен буде відчувати свою причетність і значимість у вирішенні професійних питань;

- активізацію розумових дій;
- стимулювання позитивної мотивації;
- активізацію творчої пізнавальної діяльності.

За допомогою технології необхідно сформувати комунікативну компетенцію для вирішення комунікативних завдань, а саме:

- сформувати лексичну компетентність економічного спрямування;
- сформувати соціокультурну компетентність;
- спрямувати тематику спілкування з урахуванням вірогідних комунікативних ситуацій.

На нашу думку, технологія рольової перспективи здатна забезпечити висунуті вимоги, і відповідає поставленій меті. Зазначена технологія, заснована на принципі ролевої перспективи. Передумовою цього принципу є теорія соціальних ролей. Теорія ролей розглядає особистість як носія певних соціальних ролей (Дж. Мід, Г. Блумер, Р. Лінтон, Я.Морено, Т. Парсонс). Вирішальним фактором розвитку особистості є соціальне середовище. Тут особистість виступає як функція у суспільному середовищі. Зазначена технологія за Кондрашовою Л.В «...це дидактична система, яка діє на мотиваційну, пізнавальну, емоційно-вольову сфери особистості, стимулює розвиток та закріплення професійних якостей...»[1,160]. Серед важливих характеристик цієї технології вчена виділяє: постанову чіткої дидактичної мети у формі рольової перспективи, структурування навчальної інформації, яка б відбивалась у формі імітування професійного середовища, співробітництво між викладачем та студентом, студентів між собою, наявність різнопланових навчальних ролей, розробка проблемних ситуацій, що реалізуються у певному навчальному імітаційному середовищі професійного спрямування, активізація творчого потенціалу та можливостей кожного студента у процесі програвання професійно-спрямованих навчальних ролей, наявність можливості вибору студентом навчальних ролей, створення комфортної психологічної атмосфери, надання можливості реалізувати свій творчий потенціал кожному студенту, відчутти успіх, радість та задоволення від роботи. Використання цієї технології призводить до особистісного зростання та професійного, інтелектуального

розвитку студента, результатом якої буде потреба та здатність до самореалізації та самовдосконалення студента.

Організація навчання за зазначеною технологією проводилась нами зі студентами четвертого та п'ятого курсу Кіровоградського національного технічного університету, напрямку – економіка підприємства. Перед безпосереднім створенням спецкурсу з навчання іншомовному професійному спілкуванню студентів нами була проведена підготовча робота. Вона передбачала виділення цільового компоненту (постановка мети, розробка навчальних середовищ професійного спрямування, передбачення можливості їх моделювання, окреслення можливих навчальних ролей, прогнозування очікуваних результатів); процесуального компоненту (виділення організаційних, практичних дій, спрямованих на досягнення поставленої навчальної мети); змістовий компонент (розробка тем, визначення лексико-граматичного мовного поля, підготовка методичного забезпечення реалізації професійно-спрямованого спілкування). Перш за все було вивчено навчальні плани кафедри профільного напрямку: маркетинг, основи підприємницької діяльності, організація і планування виробництва.

Наступним етапом було виділення основних тем вивчення англійською мовою, наприклад: управління підприємством, що таке управління, макро та мікроекономіка підприємства, компанія в якій ви працюєте, структура компанії, види ділової діяльності, назви посад і функції персоналу, маркетинг, фази розробки нової продукції, життєвий цикл продукту, канали розподілу, типи поведінки покупця, реклама в сучасному маркетингу, постановка цілей та планування, стратегії маркетингу, дослідження ринку.

До виділених тем розроблялись ситуації та виділялось проблемне поле. У рамках поля до кожної теми створювався навчально-методичний комплекс. Він включав в себе тексти, як опору до теми, тематичний вокабуляр, лексико-граматичні вправи, перевірочні тести, контрольні роботи. До кожної ситуації ставились проблемні питання для вирішення, причому самі проблемні питання визначались студентами. Студенти самостійно обирали роль, яку вони мали протягом певного періоду часу, та обставини, за яких роль програвалась. Так,

наприклад, студенти визначили самостійно віртуальне виробництво – фабрику з вироблення цукерок та кондитерських товарів, обрали ролі: відділ маркетингу, відділ збуту, відділ планування тощо. У рамках кожної теми кожен студент пропонував вирішення проблемного виробничого питання з позиції його відділу. Пропозиції обговорювались «всім колективом» на імпровізованій виробничій нараді. Кожен студент спочатку готував невелике обґрунтування своєї ідеї, пропозиції, створював презентацію, виступав з нею, а вже потім всі висловлювались, дискутували. Секретар - студент нотував хід наради і наприкінці підбивав підсумки. Наводимо приклад порядку денного однієї з таких нарад. “A good organization of labour is the base of economic success at any enterprise”. (Frederic Tailor).

PLANNING MEETING of the factory “Sweet Life “

AGENDA

1. Economic and financial position of the factory. Brief analysis of the main indices.
2. Principal causes of ineffective activities.
3. Personnel functions and responsibilities under the conditions of crisis management. (Suggestions for perfection).
4. Conclusions.

Аналіз основних індексів фінансового становища підприємства студенти визначали самостійно, аналізували їх та надавали оцінку. Звичайно за таких умов від студента вимагається добра фахова підготовка, бо на занятті він оперує і використовує готові фахові знання, активізує їх. З другого боку організація навчання за технологією рольової перспективи виступає додатковим стимулом пізнавальної діяльності студента за фахом. Як бачимо з порядку денного віртуальної фабрики, розглядається питання функцій та обов'язків робітників за умов кризи підприємства. Тут від студента вимагаються не тільки класичні знання з управління та планування, а й

обізнаність с сучасним кризовим менеджментом, слідкуванням за тенденціями сьогодення.

Спецкурс з навчання іншомовного професійного спілкування студентів напрямку економіка підприємства розраховано на два роки. Мета курсу – навчання студентів практичного володіння усною та письмовою англійською мовою в межах професійної діяльності у галузі економіки, економіки підприємства, маркетингу, та під час перебування спеціаліста на робочому місці.

Поряд з практичною метою, навчання англійської мови передбачає досягнення також освітньої та виховної мети. Повноцінна реалізація останніх знаходиться у прямій залежності від успішного досягнення практичної мети і розглядаються як першочергові.

Освітнє значення пов'язане з можливістю прилучатися за допомогою іноземної мови до іншомовних джерел інформації, з надбанням навичок роботи з науково-технічною літературою, розширенням світогляду, оволодінням умінням спілкуватися з закордонними партнерами на професійну тематику.

Виховний потенціал курсу втілюється у готовності випускників університету сприяти налагодженню професійних, партнерських зв'язків з колегами із зарубіжних країн, з розумінням та повагою ставитися до духовних цінностей інших.

Завдання курсу – удосконалення та подальший розвиток знань, навичок і умінь практичного використання англійської мови, формування навичок та вмінь іншомовного професійного спілкування у різних видах мовленнєвої діяльності.

Наприкінці п'ятого курсу студенти захищали дипломні та проектні роботи зі спеціальності. Обов'язковою умовою захисту було самостійне анотування роботи англійською мовою.

Порівнюючи результати навчальних досягнень студентів, які працювали за експериментальним спецкурсом з професійно-спрямованого спілкування з навчальними досягненнями студентів, які йшли за існуючою програмою, ми дійшли висновку, що експериментальні групи значно поліпшили мовні та

мовленнєві навички та вміння в іншомовному спілкуванні. Студенти експериментальних груп значно підвищили рівень володіння професійною лексикою, виявили добрі комунікативні та мовленнєві вміння, розширили свої соціокультурні знання, набули навичок ведення професійної дискусії, винайдення оптимальних шляхів рішення виробничих, економічних завдань віртуального підприємства. У студентів спостерігалось підвищення інтересу до обраного фаху, зацікавленість у досягненні не тільки індивідуального результату, а й успіху всієї команди. Студенти мали можливість застосувати свої знання з фаху, проявити особисті ділові якості, мали можливість випробувати свої професійні навички та вміння, вдосконалювати їх. Відчуття радості та задоволення від самого процесу спілкування, програвання ролей, були додатковим чинником стимулювання мотивації студентів до нових досягнень.

Висновки. Отже, експериментальні досягнення показали ефективність, дієвість, добру результативність застосування технології ролевої перспективи у навчанні студентів економічного напрямку іншомовного професійного спілкування. Застосування обраної технології виявилось значно ефективним не тільки у зростанні мовних та мовленнєвих навичках студентів а й відкрили нові можливості викладачу в оптимізації навчання. Застосування технології рольової перспективи у навчанні студентів економічних спеціальностей потребують від викладача певної обізнаності з основами виробничої діяльності, здатності викладача забезпечити інтегрування іноземної мови у фахову діяльність студентів, достатніх організаторських, комунікативних навичок та вмінь, високої наукової, методичної, професійної підготовки. Навчання за принципом рольової перспективи проводилась з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Ознайомлення з мовленнєвим матеріалом відбувалось з використанням відео та аудіо інформацією, записом дискусій студентів, і подальшим аналізом та корекцією помилок, пропозицій, порад.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій значно полегшило організацію самого процесу, моніторингу, фіксації результатів, організації наочних презентацій, проектів, мовного матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Процесс обучения в высшей школе: учебное пособие /Л.В. Кондрашова. – Кривой Рог:КГПУ, 2007. – 318с.
2. Шилов В.К. Классификация инноваций /К.В. Шилов // Инновации в образовании. – 2007. №3. – с.52-58

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Гавриленко Ольга Миколаївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Кіровоградського національного технічного університету.